

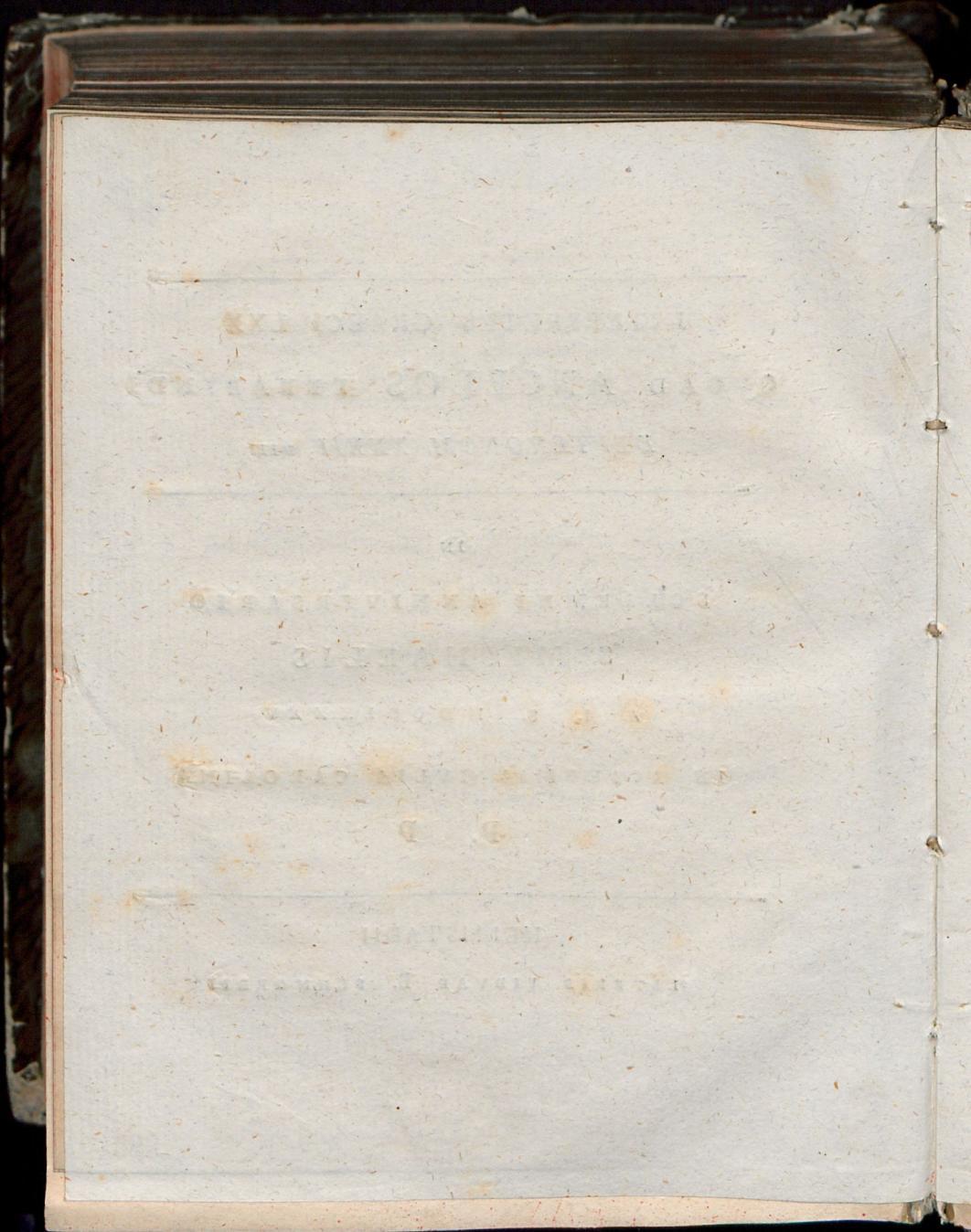
eK. 59. 3.

30

INTERPRETES GRAECI LXX
QVOAD ANGELOS ERRABVNDI
DEVTERONOM. XXXII, viii

IN
SOLLEMNI ANNIVERSARIO
S. MICHAELIS
A. I. S. M D C C L X X X V
IN ACADEMIA IVLIA CAROLINA
P. P
al.

HELMSTADII
LITERIS VIDVAE B. SCHNORRIZ

INTERPRETES LXX

QVOAD ANGELOS ERRABVNDI

Deuteron. XXXII. 8

I

Instante S. Michaëlis et Angelorum die festo, in sa-
cris Christianorum celebrando, solet inter nostros
aliqua scriptio publice proponi, in qua non qui-
dem repetuntur quae in Theologorum libris cognita at-
que recepta enarrantur de *Angelis*, attamen ea, in qua
afferuntur, quae in libris diuinis singularia vel difficilio-
ra occurunt, eruditamque iuvant interpretationem. Et
quoniam studium legendae versionis Interpretum LXX,
consopitum prope ab aetate inde plarima, hodie refusci-
tatum est per b. IOH. CHRISTI. EIELIVM a) nostratem,
Ecclesiasten quondam vrbis Brunsvigae, virum doctrina
interiori atque rarissima; ego quidem, in praelectionibus
Graecis delatus ad MOSIS Canticum, hos qui me audie-
bant, monueram, Deuteronomii capite XXXII, versu 8 ha-
beri, distributros suisse a Deo in dispersione Babylonica,
populos, οὐτε διχούν Ἀγγέλων Θεός, iuxta numerum An-
gelorum Dei. Mirabantur isti versionem hanc Graecam
singulararem, quum in Hebraico contexto habeantur alia
ac diversa, Deusque ibi dicatur distribuisse Gentilibus (ni-
ac diversa, Deusque ibi dicatur distribuisse Gentilibus (ni-

A 2

mi-

a) *Nou. Thes. Philol. s. Lexic. in Hagae Com. 1779. 1780. 8.*
LXX Interpr. P. I., II, III.

III

לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל iuxta numerum Israëitarum; hoc est, iuxta mensuram terrae eam, quam destinauerat post aliquot saecula Israëlitis Aegypto exituris, ac voluerat ab iis per Iosuam occupari. Igitur existimau parum incongrue meæaturum, si inquirerem, num caussi istiusmodi diuersitatis, in lectio contieneatur variaante textus Hebraici? aut num Graeci septuaginta (quod hanc raro fecerunt quidem,) ex conjectura vel errore scripserint, ut posuerint Angelos pro Israëlitis?

II

Ante omnia iuuat textum et comma integrum adduxisse:

בְּהַנֶּחֶר עַלְיוֹן גּוֹת כְּהַפְּרוּדו בְּנֵי אֹוֹם
צָב גְּבָלָה עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

Id est: Quum possessiones assignaret Supremus gentibus, quando dispergebat posteros Adami, constituebat terminos populorum (Cananaeorum,) PRO MVLTITUDINE ISRAELITARVM. In Codicibus omnibus lectio occurrit haec vnica, nec MSCrus Hebraeus vllus aliter legit. Simili modo haber TEXTVS SAMARITANVS b): habent Versiones antiquæ omnes: vt CHALDAICA, vt AQVILAE, SYMMACHI, et Interpretum reliquorum: VULGATI denique. Nec differunt Editiones typis impressæ meliores quoad verba **לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** KENNICOVS saltem obseruavit c), in Codice uno, quem

cen-

b) Versionem textus Samaritanus, quam Cel. BODIVS nos-
titer suppeditauit, et is, ver-
sio critica super eo loco,

vide infra ad §. ultimam.
c) Conf. KENNICOVS Diff. Ge-
ner. p. 382 ed. Cel. BRVNS.

centesimum et secundum insigniuit, (et Italum putat Celeb.
BRVN SIVS,) verba כְּנֵי יִשְׂרָאֵל supra rasuram inscri-
pta fuisse, non tamen indicauit quoisque tetenderit ra-
sura, ad vocem integrum? aut particulam vocis? ut igi-
tur quae in hoc loco alia lectio delituerit, diuinatione
nulla assequamur. — Quod ad sensum attinet verbo-
rum, interpres plerique iudicant, Deum, post disper-
sionem ad Babelem, dedisse Cananaeis non minorem ter-
rae portionem, quam qualem sequenti tempore Israëlitis
suspecturam praeviderit. Atque ille est omnino sensus le-
gitimus atque verus. Solus **H V B I G A N T I V S d)**, ut con-
iecturam proferret suam, difficultates mouit. Negavit
v. c., per פָּנָים (populos) intelligi Cananaeos posse, hoc
enim nomen esse generis totius et omnium terrae popu-
lorum, non vnicē Cananaeōrum, quin illud adiectūm es-
set. Plura exceptit porro. Verbi gratia, nunquam re-
gionem, olim a Cananaeis dispersis occupatam, Israëlitas
deinceps totā possedisse: Cananaeām item non fuisse in
duodecim tribus diuisam, veluti Palæstinam post illa tem-
pora: ampliusque nonnulla: solide omnia reiecta a Viro
S. R. cuius praeclare dicta ad Canticum Mosis meren-
tut in Dissertatione ipsius e) considerari. Inseruit **H V-**
B I G A N T I V S comma integrum, quod excidisse scribarum
errore suspicatus erat, et ope lectionis Samaritanæ di-
uinavit, lectionem receptam textus Hebrei, [postero-
rem nimirum partem commatis octauī, et priorem com-
matis noni, id est, verba haec:

A 3

cv

- d) **H V B I G A N T** Proleg. ad libris
V. T. p. XXVIII. et in Notis
Crit. ad Deuter. XXXII, 8. p.
220 seqq. edit. Francof.
- e) **C. I. A. D A T H E** Disp. Pbi-
lol. Exegot. in Cantie. Mosis, p.
12-14.

צָבְנֶלֶת עַמִּים לְמִסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כִּי חָלֵק יְהוָה עָמוֹ יַעֲקֹב חָבֵר נְחַלָּתוֹ

constituit terminos populorum pro numero Israëlitarum; nam portio Dei, populus eius est; Iacob est portio hereditaria eius;] — verba inquam haec ipsa, diuinavit esse sic traxienda, emendanda, et supplenda:

צָבְנֶלֶת עַמִּים חָלֵק יְהוָה יַעֲקֹב
חָבֵר נְחַלָּתוֹ כִּי חָלֵק יְהוָה עָמוֹ
לְמִסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

Id est: constituit terminos Gentilium: portio Dei autem sunt Jacobitae; portio hereditaria, Israëlitae; quando partitus est Deus populum suum, iuxta numerum filiorum Israël. Rationes et causae, quibus hanc probare voluit emendationem, sunt quidem a sensu facilitiore, sunt a membrorum oppositione in dictione metrica desumptae. Sed in Codicibus MSCtis deprehenditur fundamentum nullum transmutationis sive correctionis. Quapropter, quamuis nec ordo membrorum in illa emendatione huncus est, quamvis fieri potest itidem, ut scriba in membris similiter desinentibus aberret: haec verba tamen in textu, indigere videntur nulla emendatione, neque omnino est ferendum, ut membrum integrum, quale Editor coniecit ex ingenio solo, suppleatur. — Sed, his missis, ad rem ipsam deueniamus.

III

Etsi igitur una atque eadem lectio est in Codicibus omnibus Hebraeis בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, Versionesque etiam pleraque eti istam sequuntur: Graeca tamen Versio LXX Interpretum, haec tanti momenti, (sed sola autem haec quidem,) recedit. Ὁτε διεμέλεγεν ὁ Λύψιος ἔθνη, ^{ως}

ἥς διεσπειραν νίνες Ἀδάμ, ἐξησεν δρις ἐθνῶν KATA API-
MON ΑΓΓΕΛΩΝ ΘΕΟΥ. Quum diuideret Altissimus gentes,
quando se posteri Adami separabant, constituit terminos po-
pulorum PRO NVMERO ANGELORVM DEI. Ea lectio
morosa ac mirabilis κατὰ αἰρέθυντα Ἀγγέλων Θεού, pro κα-
ταλ. αἰρέθυντα νινού Ἰσραὴλ, ab Hebraico textu tantopere
deflexa, non est tamen deprauata, non de mendo suspe-
cta, sed vno in Codicibus Graecis omnibus consensu ad-
seruata. Et praeterea consentit cum eadem, AETHIOPI-
CA et ARMENIA translatio, quarum illa *Angelorum Do-*
mini, haec *filiorum Dei* exhibit. SYRVS quoque, qui
antiquam Versionis Graecae translationem dedit, habet
Ἀγγέλων Θεού, non νινού Ἰσραὴλ. Ac praeter SYRVM,
ORIGENES f), (qui accurate Versionem Graecam e-
mendauit,) retinuit secundum numerum Angelorum Dei.
Hunc sequuntur Editiones omnes meliores, COMPLE-
TENS, ROMANA, VENETA sive ALDINA, et GRA-
BIANA. Patres itidem potiores Ecclesiae, cum Graecae
tum Latinae, mentionem faciunt Angelorum. Saltem IV-
STINVS MARTYR g) videtur dubius fuisse, Hebraicum
sequutus textum κατὰ αἰρέθυντα νινού Ἰσραὴλ simul tamen
aduertens eodem loco, Septuaginta transtulisse κατὰ αἰ-
ρέθυντα Ἀγγέλων Θεού, sed nihil de verbi sensu, addit, de-
cedere. id quod parum autem intelligo. — IRENAE-
VS b) porro, seu potius Interpres Latinus e Graeco, ha-
bet: Statuit terminos gentium secundum numerum Angelor-
um. — CLEMENS ALEXANDRINVS i): Εἰσὶ γὰρ
εὐδιανερεμημένοι προστάξει θεῖα τε καὶ αἰρέταια Ἀγγέλοι κα-
τα

f) ORIGEN. Homil. 4. in Canti-
ca Cant. p. 99 b. Opp. P. II,
ed. Badii Asconsi.

g) IVSTIN. MART. Dial. c.
Tryph. p. 377 ed. IEBB.

h) IRENAE. adu. Haeret III,
12. p. 197. ed. MASSEVET.

i) CLEM. ROM. Ep. I ad Cor. 29.
(T. I. Patr. Apostol. GOTEKER.)
p. 105.

VIII

τὰ ἔθνη. Sunt enim diuina et antiqua ordinatione distributi Angeli iuxta gentes. Eorundem verba Interpretum, docentium, terram esse iuxta numerum Angelorum Dei diuisam, ORIGENES ^{k)} contra Celsum adhibuit; et EPIPHANIVS ^{l)} pari modo. — CHRYSOSTOMVS ^{m)} quoque, et si verba Deuteronomii diserte quidem non adduxit, respexit tamen ad illa. Τὸ περῶν (air,) πατὰ αρχιθυέν
ἔθνων ἡσαν οἱ "Ἄγγελοι, νῦν δὲ εἰ πατὰ αρχιθυέν
πατὰ αρχιθυέν πιστῶν. Olim conueniebant cum numero gentium Angeli: nunc autem non cum numero gentium, sed cum numero fidelium. — Subscribunt eidem versioni NOVATIANVS ⁿ⁾: iuxta numerum Angelorum Dei; et DIONYSIUS AREOPAGITA ^{o)}, quem nescio quem ad annum referam? Is ea ex Versione, quomodo Angelii praesint singulis gentibus, suspicunculas affert, at aequi incertas, veluti ipse scriptor incertus est.

III

Qua mente, quo consilio Interpretes, et in hoc electionis Codicum omnium consensu, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל transluderint Ayyélonov Θεος· coniici vix potest, diuersaeque hominum doctorum sententiae prostant. Iuuabit quasdam earum, vt cunque succurrunt, delibasse. I.) Nonnulli putarunt, aut deprauata esse verba Graeca, aut ex loco quodam alio transcripta p). II.) Alii arbitrati sunt,

785

k) ORIGEN. contra Cels. p. 250 ed. SPENCER.

l) EPIPHAN. adu. Haer. Alogos, II, 1, 34. p. 456.

m) CHRYSOST. Homil. 3 ad Collof. p. 175.

n) NOVATIAN. L. de Trinit. c. 25. p. 642 Opp. TERTULLIAN. ed. FAMEL.

o) DIONYS. AREOPAG. de Caeli Hierarch. p. 136.

p) Ita putant IAC. BONIFER. Comm. ad Pentateuch. b. I. CORN. A LAPIDE ad eund. l. Add. ANDR. MASII Annotat. ad Deuteron. b. l. in Bibl. Crit. Angl. T. I, P. 2 ed. Amst. p. 255.

tertiae O' ex negligentia quae subinde in opere obrepit longo, legisse בְּנֵי יִשְׂרָאֵל filios Dei pro בְּנֵי אֱלֹהִים apud IOEVM et MOSEN q) Angelii indicantur, adscriptum esse a nonnemine ad marginem פָּלָאכִי post haec vocem Angelorum in textum Graecorum irrepsisse r). III.) Fuere qui existimarent, Interpretes, per filios ISRAELIS in textu Hebraico, intellexisse filios DEI; Hebraeis enim per nomen ISRAEL, significatione arcana quadam aut Kabbalistica, Deum indicari, dominatorem fortem, et אש שרה אל vim qui vincit potentiam; veluti Iudeus PHILOS s) praevenerit: Ἰσραὴλ ὅτι τοχύως μετὰ Θεῶν καὶ μετὰ αὐθεάτων δυνατῶν. III.) Est alia coniectura, argutantium, tres literas vocis יִשְׂרָאֵל, in Codice quo si LXX vti fuissent, omissas aut abrasas defecisse, relicta syllaba אל, ut lectio restaret בְּנֵי אֱלֹהִים. Adduxerunt loca alia, in quibus Graeci non satis attenderint ad verba, ac studuerint sensum e coniectura sibi probabili exprimere. t) V.) Tandem fuere, qui indagandae versionis tam singularis incuriosi, ad alienissima ab hoc loco delapsi, existimarent,

B

scriptum est, vi ad §. II adduxi pag. 5. Ceterum de versionis V. T. Graecae a contextu Hebraeo discrepantia egit HOTTINGER in Thes. Philol. 3, 15. pag. 352: et passim (ut hoc obiter afferam,) b. I. A. FABRICIVS in Notis suis marginalibus MSS. ad locum CLERICI Genesim, quem librum hodie inter meos seruo.

q) IOE. I, 9. XXXVIII, 7. GENES. VI, 2.

r) Conf. SIXT. AMAMA Anti-barb. Bibl. p. 378. NIC. ARNOLD lux in tenebris. ad b. I. p. 238.

s) PHILO de Temul. p. 251. D.

t) Coniectura, quod tres literae putantur abrasae, videtur conuenire cum Codice quem KENNICOTVS insigniuit CII, in quo etiam supra resuram

runt, Alexandrinos verba Deuteronomii intellexisse de numero populorum putatatio in terrarum orbe, opinunculasque popularium suorum et Aegyptiorum asciuisse, quasi vniuersus orbis in praefecturas, et quidem eas *septuaginta*, vel paucas plures, diuisus, et singulis praefeturis Angeli essent praepositi singuli. Ad haec (inquam) commenta eos respexisse, proindeque de *septuaginta prouincias* apud Aegyptios, et de numero simili *Angelorum* varia confusa et intricata differuisse.

V

Vna vel altera harum sententiarum quamvis hautquaquam videtur absonta, ad assensum tamen nulla dicit, neque perspicitur ex aliqua, ecur pro verbis *iuxta numerum filiorum Israëlis*, Graeci scriperint *iuxta numerum Angelorum Dei*? En ordine antea adducto recensebimus. — Et I.) quod putant Graeca videri deprauata, dicunt id quidem satis temere. Sed quum SYRVS ille et ORIGENES eandem retinuerint lectionem, quum item variantes sint lectiones nullae aut in Masoreticis Codicibus, aut in recentibus quos consuluit KENNICOTVS: (Codices enim istius Angli, recentes omnes sunt,) probari igitur non potest aliqua texrus deprauatio. Nec minus etiam probandum erat perspicue, verba κατὰ δειθὺον Ἀγγέλων Θεός, ex alio loco Veteris Testamenti transcripta esse. Repertus enim est nondum locus, in quo legitur scriptum למספר מלאכי אלהי. — II.) Est quidem certum, nonnunquam a Iudeis *Angelos* et *filios Dei* promiscue ponи; sed loca ex IOBO et MOSE paullo ante adducta illud nondum conficiunt. Etsi enim *capite primo IOBI*, *versu 6*, in EXEMPLARI VATICANO occurruunt εἰ Ἀγγέλοι τῷ Θεῷ, pro quo alii Codices habent viol, item viol Θεός etsi etiam apud MOSEN *Genesios capitulo 76*

de sexto u) legitur *viol τὸ Θεός filii Dei*, per quos nonnulli PATRES intellexerunt *Angelos*, seducti CODICE ALEXANDRINO, in quo legitur *ei Ἀγγέλοι τὸ Θεός* attamen in hoc loco Deuteronomii, plane alia ratio est. Ibi ex Hebraico non **בְּנֵי אֱלֹהִים** *filiī Dei*, sed **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** *filiī Israëlis* siue *Israëlitac* vertuntur Graece per *Angelos*, quod quare factum, Delio natatore opus. Coniectura quoque est saltem, carens ratione idonea, aliquem margini adscriptisse nomen *Angelorum*, idque pedetentim in textum irrepisse. Ad locum autem *Genesios* quod attrinet capite sexto; per **בְּנֵי אֱלֹהִים** Angelii nequaquam intelliguntur, sed aut posteri Sethi, aut si isti non, certe illi qui in Ecclesia vera remanserant, et opponuntur *bonum filiabus*, **בְּנוֹת הָאָרוֹן**, Caini posteris, aut ex Gentilium natione (**נוֹיִם** vel **עַמּוֹת**) oriundis. — III.) Credibile non est, quod iam supra dictum, Alexandrinos Hebraica verba *filiī ISRAËL*, reddidisse *filiī DEI*, eamente, quasi *Israël pro Deo* poneretur x). Hebrei enim originem nominis *Israël* optime intellexerunt, probeque sciuerunt, Iacobo illud ab Angelo, quocum contenderat, datum, sicuti etiam *PHILO* profitetur. Praeterea idem *Israëlis* atque *Israëlitarum* nomen, pro plus quidem et ecclesiae verae socii veteres posuerunt; pro nomine *Dei* autem, — certe locus occurrit nullus, quo Interpretes reddidere *viol τὸ Θεός*, quum debuissent *viol τὸ Ισραὴλ*.

B 2

Israëli.

u) CARTVRIGHT *Electa Targ. Rabb.* p. 92. Num ad hunc locum *אֱלֹהִים τὸ Θεός*, num *תְּהִלָּה τὸ Θεός* legendum, egit prolixo Cl. HORNEMAN *Spec. II. Exercit. Crit. in LXX apud Ptol. lon. p. 178 f.* quem vide.

x) Dicitur quidem רוח יהוה *Ruach Yehova* alio nomine **ישראל** *Yisrael* 2 Sam. XXIII, 2. 3. Sed has variationes rhetoricas ecquis Synonyma dicet?

XII

Ισραὴλ. — III.) Coniectura denique facilissima est Criticorum haut parui nominis y), existimantium, e voce **ישראל** tres literas priores in codice manuali τῶν LXX excidisse, eosque pro **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** leguisse. **בְּנֵי אֶל** Videtur tamen inusitatus legi, et potius dici **בְּנֵי דָלָהוּד** debuisse, veluti quoque apud **ΙΩΒ** et **MOSEN** habetur locis antea adductis z). Atque sic ne haec quidem satis obtinet coniectura, quia (si nimur scriptum fuisse in hac voce, **הַלְּחִידָה**) literae duae ultimae in syllabam **ן** desinere non possunt.

VI

Omnium minime admittitur V.) eorum sententia, qui putant, Graecos, verba contextus **למספר ב** נ*שְׁעָנָה* iuxta numerum Israëlitarum, per **κατὰ αριθμὸν Αγγέλων** τὸς Θεὸς conuertisse propter opinionem aliquam praeiudicatam, quae radices altas in gente Israëlitica a) egisset. Hebraeos nimirum sibi persuasione, quoniam cum Iacobo et filiis eius capita **Septuaginta** in Aegyptum profecta, et e Noachi filiis nepotes **tetidem** prognati fuerant, ergo

y) Ita iudicarunt **SAM.**, **BO-**
CHART. in **Phaleg**, I, 1, 15.
HVG. **GROT.** in **Annotat.** ad
b) **LVD.** **CAPELLUS** **Crit S.**
III, 8, p. 271. **GUIL.** **WHIS-**
TON. in **Tentamus** Anglico
restit. **Textum** V. T. p. 66.
aduersus quem librum **Pars**
tertia **Criticae Sacrae Car-**
zouianae scripta, de loco et-
iam Deuteronomii nostro ha-
bentur quadam, p. 64. et 824.
ed. Anglic.

z) Mirum sane, **CAPPELLVM**
in **Crit. S. L. c.** inter Variantes
Lectiones adducere notuisse,
1081 I, et II, 1 legi **בְּנֵי אֶל**,
quoniam virinque legatur
הַלְּחִידָה.

a) Vid. **LIGHTFOOT**, **Hor.**
Hebr. ad **Luc.** III, 39, p. 54
ed. **Lipstiens GROT.** **Annot.** ad
Matth. XVIII, 10. **ODE Comm.**
de Angelis, p. 778 maxime
EISENMENGER, **Iudaism.**
Detect. I, 18, p. 803. sq.

go etiam nationes septuaginta existere, et linguas se-
ptuaginta; immo et Angelos totidem, praefides singulis
nationibus et singulis linguis constitutos esse. Hanc fa-
bulam Iudaei omnino cuderunt e verbis Deuteronomii
iuxta numerum filiorum Israël, collata versione Graeca er-
ronea, *iuxta numerum Angelorum Dei*; exindeque non
solum paradoxa super numero septuagenario excogita-
runt, sed etiam alias confusas fabulas de nationibus et
linguis septuaginta; de septuaginta item Assessoribus ma-
gni Synedrii, totidem linguarum peritis b); denique de
septuaginta siue מֶלֶכִים אלהי שׁוֹר, confilia-
riis Iehouae, praefidis ac praefectis nationum septua-
ginta. — Sed illae autem fabellae eti si viguerunt inter
Iudeos, videntur tamen demum ab illo *Pseudo-Ionath-*
ane, et igitur serius excogitatae, quam ut Alexandri-
ni ad easdem respicerent c). Quod si autem alii male in-
tellexerunt et male explicarunt verba Interpretum Grae-
corum, certe culpa istorum non potest Interpretibus
ipsis imputari. Oi! O enim non videntur nesciisse, lo-
cum *Deuteronomii* de numero gentium ac populorum non
agere, et multo minus de numero aliquo septuagenario.
Inuenta est porius opinio nulla a iunioribus Rabbiniis, de-
inceps ab Ecclesiae PATRIBVS adoptata, quasi ab Altissimo (עלין) Angeli singulares, et singulares praefecti
essent populo cuius constituti. Quid, quod eo deuenie-
runt PARENTES creduli, vt dixerint, in Nono adeo Testa-
mento Christum constituisse discipulos septuaginta, vt
omnis gens et omnis populus haberet doctorem pecu-
liarem.

B 3

VII

- b) Huc pertinet HERM. SAM. c) De *Pseudo-Ionath.* Tar-
KEMARVS de *Affess. Syncdr.* RUM in Legem adi GVIL.
M., 70 linguar. peritis p. 9, Not. SCHICKARD Bechinath Hay-
24. Cf. IVL BARTOLOCC. Bibl. perusch. p. 29. §. 4.
magn. Rabin. P. I. p. 255.

Duae adhuc prostant sententiae, altera ISAACI VOSSII, THOMAE GALEI altera. I.) In Critica super eo loco facienda, intricatior nullus nec prolixior fuit VOSSIO d). Is Interpretes Graecos negavit aliud pro alio reddidisse, aperteque edixit, iudicio praeditum esse nullum posse, quin fateatur, Interpretes in suis Codicibus reperisse ita: **בְּנֵי הַלְּהוֹרִיד** id est *Angelos*, minime que ut hodie legitur: **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** *filii Israël*. Defuisse omnino versu octauo vocem **יִשְׂרָאֵל** in Codice quo vñ fuissent, eam vero vocem, (nescit qui factum?) insertam esse ad calcem sequentis versiculi noni, vbi tamen in hodiernis nostris exemplaribus deficeret. Fauere huic conjecturae, (ita perrexit,) VERSIONEM SAMARITANAM: eam octauo versu conuenire cum lectione Hebraica vetere, quam in suis Codicibus Interpretes tum legissent, in nono autem versu discrepare ab exemplaribus hodiernarum editionum. Longa ambitio, longae ambages sunt. — Textus Samaritanus in hunc modum legit versu octauo: *Quum terram assignaret Altissimus gentibus, quando separabat filios Adami: fixit terminos populorum (Cananæi intelliguntur;) secundum numerum FILIORVM ISRAELIS.* Versu autem nono ita: *Quia pars lebouæ populus eius est, optimum hereditatis eius ISRAEL.* — Post variâ nec parum intricata VOSSIVS tandem iudicauit, in Hebraico et Samaritano textu vbi legitur *filii Israëlis*, sensum ab omni verisimilitudine remotum esse, et r̄sq O' dedisse aptiorem et magis consentaneum sensum, dum *Angelos* reddidissent. non tamen intelligi Spiritus beatos, Deo inferui-

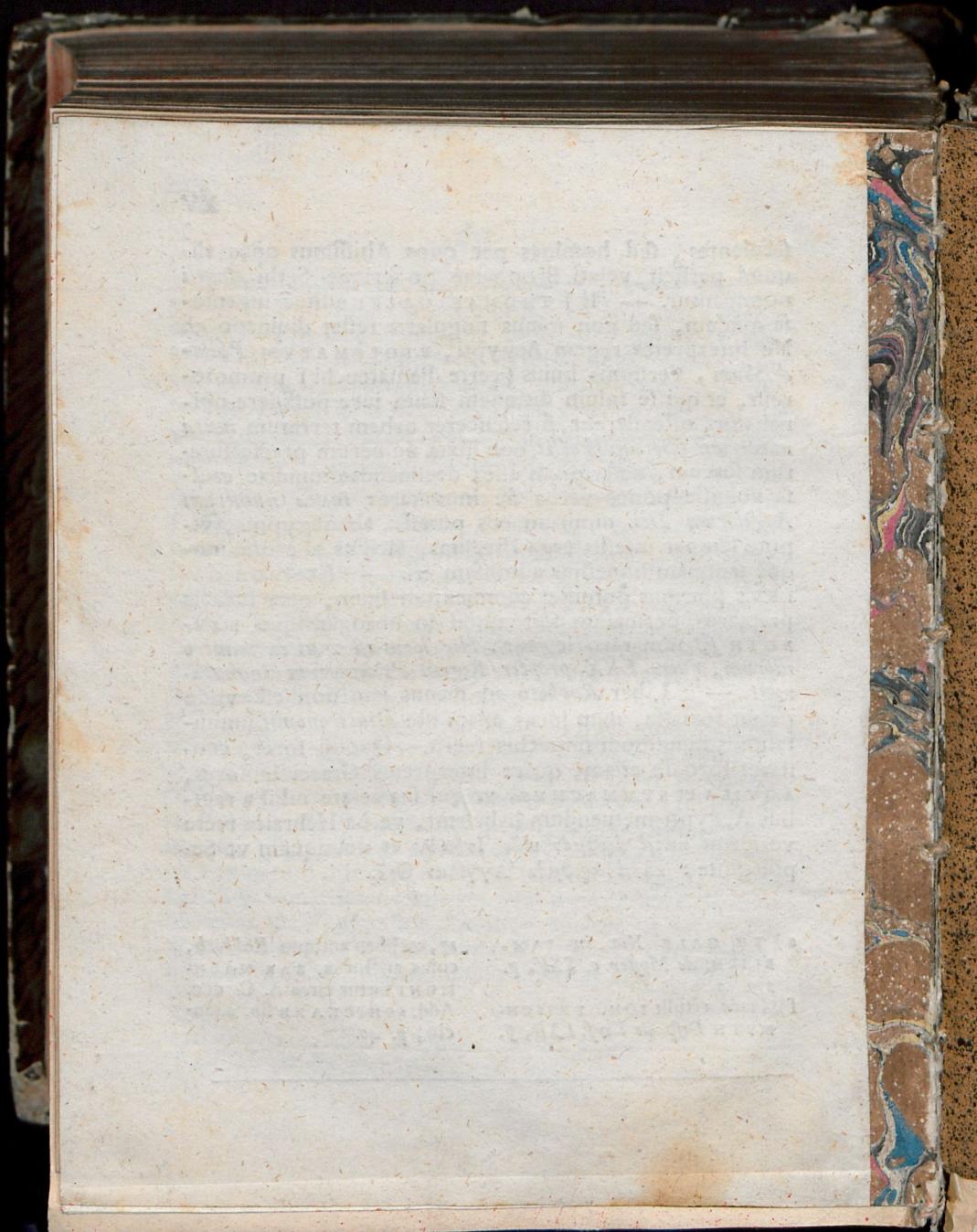
d) IS. VOSS. Dissert. de LXX XVII, p. 52.
Interpp. eorumq. tralat. Cap.

seruientes, sed homines per quos Altissimus opus aliquod perficit, veluti Prophetae posterique Sethi *Angeli* nominantur. — II.) THOMAE GALEI adhuc ingeniosa quidem, sed non minus singularis restat diuinatio e). Ne Interpretes regem Aegypti, PTOLEMAEVM *Pbiladelphum*, Versionis huius (certe Pentateuchi) promotorem, et qui se solum ditionem suam iure possidere opinabatur, offendarent, si resciceret orbem terrarum *iuxta numerum filiorum Israëlis*, non iuxta numerum praefectorum suarum, descriptum esse; declinandae inuidiae causa voluisse potius verba sic immurare: *iuxta numerum Angelorum Dei*. nimirum eos putasse, ab Aegyptiis, ut pote semper infestis erga Israëlitas, facilius hoc omnino que tanquam honestius admissum iri. — Exornare GALEVS pluribus potuisset commentum suum, quia Iudeis praeterea persuasum fuit quod in libro antiquo RABBOTh f) non raro legitur: *Hic locus est unus ex numero illorum, quem LXX propter Regem Ptolemaicum immutavunt.* — Liber *Rabboth* ad manus iam non est. vnde pateat fortasse, num locus etiam iste *Deuteronomii* immutationis huiusmodi suspectus fuerit. Quodsi foret, constaret fortasse etiam, quare interpretes Graeci iuniores, AQVILA et SYMMACHVS, vt qui sua aetate nihil a regibus Aegypti metuendum habebant, verba Hebraica recte verterint *κατὰ αἰριθμὸν οὐῶν Ἰσραὴλ* et neutiquam vt Sepruaginta: *κατὰ αἰριθμὸν Ἀγγέλων Θεοὺς*.

e) TH. GALE Not. in IAMBLICH. de Myster. c. XXV, p. 279.

f) Haec retulit IOH. FRISCHMUTH Disp. de Vers. LXX, §.

et, ex libro antiquo *Rabboth*, cuius auctor R. BAR NACHMONI fertur circa A. C. CCC. Add. SCHICKARD lib. adducto, p. 40.

Fd 2087

ULB Halle
004 222 318

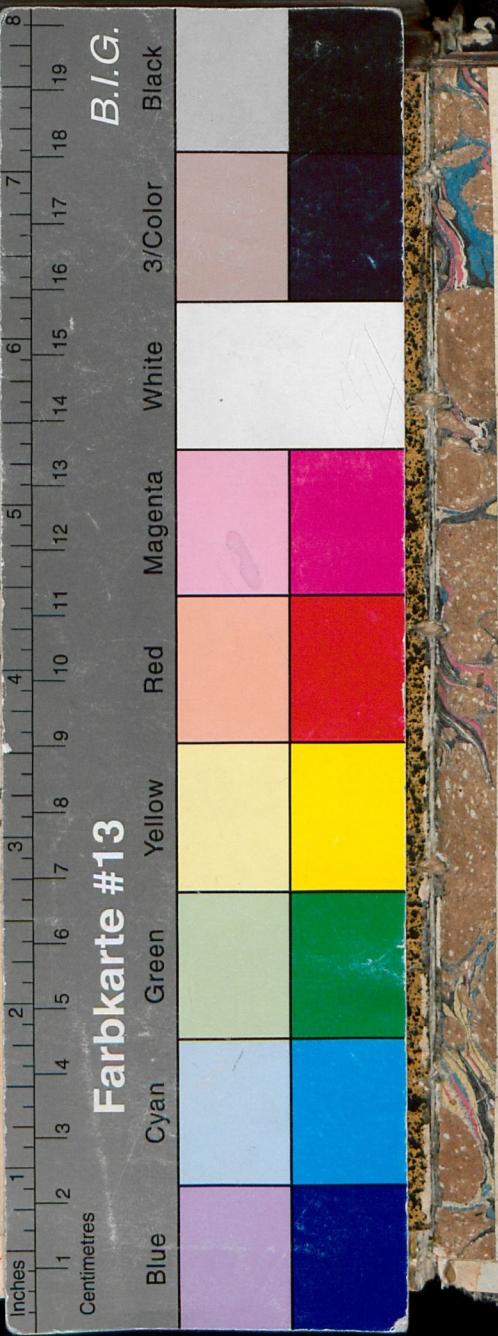
3

86.

30

INTERPRETES GRAECI LXX
QVOD AD ANGELOS ERRABUNDI
DEUTERONOM. XXXII, VIII

IN
SOLLEMNI ANNIVERSARIO

S. MICHAELIS

A. I. S. M D C C L X X X V

IN ACADEMIA IVLIA CAROLINA

P. P

al.

HELMSTADII

LITERIS VIDVAE B. SCHNORRI